

Стефан Грабински

БЕЛИЯТ ВИРАК

София, 2022

STEFAN GRABIŃSKI
BIAŁY WYRAK

© Издателство „Изток-Запад“, 2022

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Иван Атанасов, подбор и съставителство, 2022

© Васил Велчев, превод, 2022

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2022

ISBN 978-619-01-1070-5

СТЕФАН ГРАБИНСКИ

БЕЛИЯТ

ВИРАК

Подбор и съставителство

Иван Атанасов

Превод от полски

Васил Велчев

Съдържание

Хълмът на розите	7
Безумната ферма.....	19
По допирателната.....	28
Кривогледство	41
Черното село.....	53
Сянката.....	67
Във вилата край морето	86
Проекции.....	106
Блуждаещият влак	121
Демонът на движението	128
Смолух	140
В купето.....	150
Сигнали	161
Улгима Туле	170
Глухият коловоз.....	182
Дим	202
Новата сфера.....	213
Приказка за гробаря.....	224
Любовницата на Шамота	234
Отмъщението на живолаците.....	249
Сатурнин Сектор	264
Погледът	276
Белият вирак	289

Хълмът на розите

От онази уста, от която се разнасяше аромат на цветя, сега излиза червей... Болезнена гледка!

Неаполитанска песен

Беше лято – задушно, знойно: време, когато градът опустява, по улиците се вдигат облаци прах, а по тротоарите бродят забравени самотници.

Бяха ми предписали слънчеви бани и ваканция в провинцията, където спокойно да изкарам курса на лечение. За съжаление, задълженията и работата ми попречиха да напусна града. Така че, за да избегна любопитството и настойчивостта на хората, трябваше да намеря подходящо място в околните предградия.

След известен период на безуспешно търсене най-накрая открих най-подходящото отдалечено място на около четири километра от центъра на града. Всъщност го намерих съвсем случайно, докато бродех из непознатите ми райони. Мястото се простираше отвъд малка гора – от пътя я отделяха дълбоки клисури, а от погледа я криеше верига от хълмове.

Представляваше просторна поляна, обрасла с копринена трева и изпълнена с аромата на билки и полски растения. В средата се издигаше самотна висока стена от червени тухли, която оформяше затворен четириъгълник. В първия момент ме притесни леко, защото предположих, че във вътрешността ѝ се крие някакво жилище, но след като я огледах подробно, видях, че тя няма нито вход, нито какъвто и да е отвор. Освен това наоколо не забелязах никакъв път, нито дори утъпкана пътека. Само през първите няколко дни ми се стори, че виждам следи от конски копита. Огледах стената

на мястото, откъдето минаваха следите, но не забелязах нищо особено, което да събуди подозренията ми. Скоро след това престанах да се притеснявам за тези следи, защото дъждовете ги размиха и те обраснаха с трева.

Накрая окончателно се успокоих от абсолютното отсъствие на каквато и да е човешка дейност в този край.

Тишината бе нарушавана единствено от песента на щурците или трополенето на някоя каруца в далечината. Изглеждаше така, сякаш стената се слива с небосклона; над нея не се извисяваше нито едно дърво, не се чернееше нито един покрив, отвътре не се извиваше никакъв пушек – високите тухлени стени се издигаха право нагоре и изчезваха в синевата.

Удовлетворен, че съм намерил толкова удобно място, аз се излагах с ентузиазъм под слънчевите лъчи. Облягах се на стената и така, седнал на земята, се припичах. Нарочно избирах обедните часове, когато слънчевата енергия беше най-силна.

Около мен билките, нагорещени от слънцето, излъчваха своя богат и упойващ аромат, а цвъртенето на скакалиците разкриваше присъствието им. Мирисът на лайка и мента, омайният аромат на мащерка се носеха из въздуха на плътни, тежки талози като океански вълни. Имах чувството, че мога да ги докосна. Освен това я имаше тишината – безветрена, сънна. Понякога чувах едва доловимото пърхане на яркожълтите крилца на някоя пеперуда лимонница или разпръсването на прашеца от нечия напращяла цветна поленова торбичка. Понякога в далечината се чуваше песента на чучулига и колебливият отговор на някой пъдпъдък.

Слънцето грееше силно, като разтопено злато, и притискаше тревата по поляната със сияйната си сила.

Омаян от заобикалящите ме аромати и изпепеляващата горещина, аз отпусках главата си назад и проследявах с поглед трескавия бяг на облаците, които криволичеха като пияни по небето, без да се осмелят да скрият твърде силното в този час слънце. С пулсиращите си лъчи то ги изтласкваше надалеч.

Накрая, около пладне, се поддавах на влиянието на горещината и ароматната оргия и потъвах в нещо като сън или транс. Това състояние обикновено не траеше дълго, може би около петнайсетина минути, но бе толкова опияняващо, че с радост бих го удължил до час.

Първоначално в този транс не се появяваше нито едно конкретно видение, след което да остане поне някакъв спомен във вид на мисловен образ, но пък се създаваше усещането за ухане на рози. Казвам „се създаваше“, защото в началото така се опитвах да изтълкувам това явление. Мислех си, че розите са просто вътрешен плод на моето извънредно изострено под въздействието на транс обоняние. Само че постепенно промених мнението си, защото в следващите дни ароматът на рози ми създаде усещане, че се е носил наоколо още преди да се появи споменът ми за него; което означаваше, че този мирис идва от истински цветя, които можеха да растат единствено във вътрешността на заграденото пространство, тъй като наоколо не се виждаха рози. Понеже розите миришеха по-силно всеки път, когато вятърът преминаваше през затопления въздух над ограденото място, аз осъзнах, че цветята цъфтяха от другата страна на заграждението.

Оттогава моето въображение, тласкано от любопитството, започна да броди из мъгливата страна на най-невероятни предположения. Може би някой ексцентричен градинар бе задоволил блестящото си хрумване да се затвори между тези четири тухлени стени и да отглежда цветя? Или пък беше някой преситен от живота, леко откачен естет?

Допирах ухо до стената, почуквах я с камъни; дори хвърлих няколко от другата ѝ страна – напразно: така и не получих отговор отвътре.

Така че я оставих на мира, убеден, че зад стената има само празно пространство, необитавано от човешко същество; най-много просто да беше обрасло с рози. Въпросът какво се криеше вътре вероятно щеше съвсем да престане да ме интересува, ако не бяха някои обстоятелства, които започнаха да придружават моя транс, както и някои промени, които взеха да се появяват с времето.

На четвъртия ден усетих, че обичайният аромат на билки и рози е примесен с някакъв друг, особен мирис.

Уверявам ви, че до самия край, когато загадката бе разрешена, аз няхах дори най-малката представа за произхода му, за да мога, с помощта на напълно нормалните, обикновени „функции на обонянието“, както

ги наричам, в съчетание с някои разумни предпоставки, да мога да направя извод за източника му. Просто предположих, че този специфичен мирис, който се бе промъкнал сред съществуващите, сигурно е бил доста по-силен и по-отчетлив, но в дадената ситуация е бил задушен и видоизменен от останалите и е достигнал до мен случайно чрез взаимното им наслагване. Въпреки всичките ми усилия не можах да го определя: беше ми чужд и непознат. Надушвах го за пръв път в живота си.

Впоследствие започна да се променя и състоянието на моя следобеден транс. Един ден, опиянен от слънцето, когато отпуснах главата си назад и погледнах нататък, където стената докосваше небесния купол, ми се стори, че там бързо се скрива човешка глава. По тялото ми пробягаха тръпки на смътен страх. Като че ли през цялото време, без да подозирам, някой ме бе наблюдавал от стената и бързо се беше скрил, щом бе усетил, че съм го забелязал. Когато се освестих, започнах да убеждавам себе си, че това е обикновено видение, от онези, които често съпътстват трансa, и пробвах да се успокоя. Но напразно: непрекъснато се опитвах да си спомня изражението на лицето и формата на главата. Само че тя се бе появила за толкова кратък миг, че ми бе невъзможно да създам ясен мисловен образ.

Върнах се вкъщи изключително развълнуван и с нетърпение зачаках следващия ден, уверен, че ще ми се предостави възможност да понаблюдавам по-подробно това тайнствено явление. Но на следващия ден заваля, което ме хвърли в отчаяние. Очакването за по-хубаво време ме раздражни, докато най-накрая, три дни по-късно, се появи спасителното слънце.

Когато затоплените земя и растения ме доведоха до онзи омайващ момент, сред хаоса от аромати аз отново усетих неуловимия, макар и вече никак доста по-изразен мирис.

Уверен, че не е имало никакви реални основания за появата на онова видение, аз напънах зрението си и се стараех да остана в съзнание, като по този начин му попреча да се появи.

А междувременно слънцето, розите и може би и още нещо неизвестно успяха да парализират съзнанието ми и точно по пладне видях, този път доста ясно, изисканата, красива глава на жена, наведена над мен от ръба на стената. Тя сякаш бе напра-

вена от мъгла, бледа, изградена от едва доловими атоми – лицето бе продълговато, благородно, зениците бяха оградени от перлено бяло, а косата бе прибрана на тила в гръцки кок; онова, което не можех да определя, беше цветът ѝ, тъй като материята, от която видението изтъкаваше образа си, имаше неопределен пихтиест оттенък.

Очите ѝ бяха тъжни и изпълнени с разкаяние. Тъкмо се наках да заговоря и тя се разтвори във въздуха.

През следващите дни се повтаряше все същото, с изключение на това, че цялата фигура на непознатата жена, облечена в някаква мъглива дреха, започна бавно да се появява над стената, сякаш се носеше във въздуха. Изненадаха ме очертанията на тялото ѝ: тя като че ли седеше; деликатните ѝ, аристократични ръце с прекрасни дълги пръсти висяха безсилно, сякаш лактите ѝ бяха облепени на нещо.

Тя бе толкова необичайно красива, че я възприех като възплъщение на моя идеал за жена, създаден от въображението ми по време на транс. Влюбих се страстно в нея и живеех единствено заради онези кратки, безумно кратки мигове, в които ми се явяваше.

Докато един ден – четвъртия, откакто бе започнала да се появява – аз забелязах озадачаваща промяна в ангелското ѝ лице. На дясната ѝ буза се бе появило някакво тъмно като бездна петно. На следващия ден то се бе разпростряло жестоко и бе обхванало челото ѝ. Петното наподобяваше онези, които можеха да се видят върху луната в ясна нощ: от него навяваше на пустота и студ.

Не след дълго по алабастровите ѝ ръце също започнаха да се появяват дълги, заплашителни сенки. Наблюдавах с отчаяние процеса на разяждане, на потъмняване на това лъчезарно видение.

Тези изменения се случваха паралелно с промяната в онази специфична миризма, за която вече споменах няколко пъти. Не бих казал, че стана по-интензивна, защото тогава щях незабавно да се досетя за произхода ѝ, а по-скоро, че придоби по-различен оттенък.

Точно тази паралелна промяна ме подтикна към мисълта за съществуващата зависимост между миризмата и видението, при което у мен възникна

подозрението, че тук определено играеше роля и необичайно развитото ми обоняние.

По отношение на моето обоняние аз бях някаква аномалия. Всичките ми редки способности се проявяваха само в моменти на силна възбуда, раздразнение и така нататък. През останалото време обонянието ми не се различаваше от това на обикновен човек. Трябва да добавя също, че в подобни ситуации винаги изглеждах някак странно, макар до голяма степен да се намирах в състояние на пълно съзнание.

Тъй като тази ми специална способност беше известна, хората си мислеха, че могат да ме подлагат на тестове. Веднъж нарочно ме ядосаха по време на един разговор в трапезарията. Междувременно домакинята сложи на една маса в гостната ваза с великолепен букет, който не бях забелязал, тъй като току-що бе внесен. Нито аз, нито който и да е от другите гости можеше да види вазата или цветята, защото гостната се намираще през три стаи вляво от мястото, където седяхме ние. Освен това вратите бяха затворени, така че със сигурност никой от присъстващите не можеше да долови абсолютно никакъв мирис. Малко по-късно се появи госпожа В., обърна се към мен с усмивка и попита:

- Какво мислите за новата ми покупка?
- За вазата в гостната ли говорите?
- Разбира се.
- Много е красива.

И описах подробно вида ѝ. Тя имаше формата на морска звезда с осем лъча, инкрустирана по ръбовете с корал. Не пропуснах да спомена с подробности и цветята, поставени в нея, както и елегантния начин, по който бяха аранжирани. Скъпият съд, излъчващ силен аромат, улесни задачата ми.

Друг път пък ме измамиха, като ме опияниха с малко шампанско, след което ме заставиха да отгатна дванайсет различни предмета, скрити в кутийки и напръскани с различни ароматни масла, за да се прикрие съдържанието им. Резултатът от експеримента беше блестящ – успях да позная всеки един предмет, без дори да се поколебая.

Самият аз се старая да стоя настрана от подобни експерименти, тъй като след всеки един от тях изпитвам невероятна умора и нервност.

Макар процесът, през който преминавах по време на споменатите експерименти, очевидно да бе доста сложен, аз се опитах да разбера същността му.

Това, че можех да отгатна формата, положението, а може би и движението на даден предмет, като че ли бе резултат от взаимодействието на цяла поредица физиологични събития.

Всяка точка от тялото изпуска мирис с особен и до известна степен индивидуален нюанс, който води до съответната стимулация в моя обонятелен център. Ако възприемаме мириса като движение на ефирните частици, подобно на движението на светлината, топлинната вълна и други подобни, то тогава работата е ясна. Сборът от тези стимулации, разположени в мозъчната кора в съответствие с източниците им, дава цялостна представа и по този скрит път се преобразува в сбор от зрителни раздражения и се пренася в оптичeskия център, формирайки мисловна картина. При някои специални обстоятелства вероятно се появяваше много тясна взаимовръзка между моите центрове на обоняние и зрение. И най-малката промяна в някой от тях водеше до незабавен отговор у другия: тези центрове като че ли обменяха взаимни усещания. И изглежда, че в тази обмяна се включваше и усиляването на една необичайно добра памет, която, след като е натрупала опит с поредица от различни стимулиращи миризми, извличаше съответната поредица от образи с всевъзможните им комбинации и съчетания. Може би точно както някой гениален изследовател на музиката е способен само по няколко акорда да изсвири докрай цяла симфония, така и аз от няколко частици можех да сглобя цялото.

Никога не бих могъл да твърдя, че „виждам“ обектите във физическия смисъл на думата. А ако все пак използвам този израз, то ще е само в преносния му смисъл, тъй като тук се включва и ролята на въображението, което проектира мисловната картина.

Ако обаче мирисът не идва като вълна, а е резултат от отделянето на телесни частици, това очевидно се извършва симетрично, съобразно формата и вида на предмета. Аз знаех „как“ да подреда разхвърляния хаос от дразнителни, като проследя всеки един от тях до източника му.

И при двете теории, които обясняваха същността на този процес, в никакъв случай не изключвах и непосредственото въздействие на въображението и логическия център на мозъка, без каквато и да е предварителна транспозиция на зрителната картина.

Нямах представа докъде се простираха моите зрително-обонятелни способности. Може би се усъвършенстваха с възрастта, макар че, дори да беше така, аз не придавах на това особено значение. Във всеки случай предполагах, че в настоящия случай те се бяха задействали автоматично и че тук не ставаше дума просто за появата на видение на красива жена.

Накрая реших да прескоча стената. Единствено затвореното във вътрешността пространство щеше да даде желаното обяснение на тази мрачна история.

В деня след като взех това решение, аз пристигнах рано сутринта, въоръжен с въжена стълба с две куки накрая. Хвърлих този гъвкав въжен мост през ръба на стената и се изкатерих по него.

Стената беше дебела един метър, така че можех да застана удобно отгоре върху зида.

Когато погледнах надолу, пред погледа ми се разкри великолепа гледка. На изток заграденото от стената пространство се издигаше във вид на хълм, напълно обраснал с рози. В южната, ниска част се издигаше елегантна едноетажна вила. Останалата част представляваше приказна сцена от препълнени цветни лехи, сенчести алеи, дебела като килим поляна, парници и оранжерия.

В търсене на място, откъдето да сляза, аз тръгнах по стената, докато не стигнах до ъгъла. От вътрешната страна на съседната стена забелязах нещо, което приличаше на врата. Значи все пак имаше вход, който бе изкусно замаскиран отвън. След това откритие се спуснах надолу по стълбата...

Стоях срещу гостоприемно отворената врата на вилата. Очевидно всички врати, разположени една срещу друга, бяха разтворени докрай, защото през отвора червенееха розите от другата ѝ страна.

Потопах се в прохладата на стаите. Веднага бях поразен от великолепието на мебелите в средновековен стил – огромни

готически прозорци, поставени в ниши, махагонови столове с високи подлакътници, тежки кадифени гоблени. Стаите бяха големи, с високи сводове; от поддържаните от арки тавани висяха скъпи маслени лампи.

Преобладаваха тъмночервените тонове. Този цвят се лееше от брокатените стенни гоблени и постланите навсякъде килими.

През витражите в една от стаите, очевидно предназначена за гостна, се изливаше светлина във вид на пъстроцветна розетка, която се разпръскваше като щит върху орган с малки клавиши от слонова кост. Клавиатурата беше отворена. В сребърните свещници, изработени във формата на чаша, имаше наполовина стопени свещи; около тях се бяха разраснали тлъсти съзлививи гъби, втвърдени в бялата стигма на страданието: сълзите на погребалните свещи.

Обходих всички стаи една по една. Вътрешността оставяше усещането за живот, спрял в разгара си, замръзнал момент на размишление, нещо като приказката за Спящата красавица. Като че ли единственото нещо, което липсваше, бе целувката на младия принц, който да раздвижи двореца, омагьосан да заспи. Дори времето бе застинало: древните часовници – които очевидно отдавна не бяха навивани – глухо мълчаха.

Погледнах към моя часовник: беше единайсет сутринта. Върнах се в спалнята, изморен. Не знам защо точно в тази стая ми се прииска да отдъхна. Може би защото именно тук бях забелязал най-много следи от застиналия живот.

Седнах в едно кресло, като машинално взех в ръка дамския шал, който някой бе хвърлил там. На няколко крачки от мен, върху мраморния под, лежеше дантелена кърпичка. Вдигнах я: от нея се разнесе деликатен аромат на парфюм. Може би той идваше от флакончето на камината. Отидох при него. Флакончето наистина бе пълно наполовина с някаква течност. Капнах няколко капки на дланта си и извиках от болка като опарен. Нима това беше отрова?

Върнах се обратно в креслото, без да изпускам шалчето от ръката си. Обзе ме сънливост, бях замаян от атмосферата в къщата; влияеше ми като наркотична отрова от древни приказни времена. Облегнах се назад и заспах...

Овладея ме уютното чувство, че прониквам в духа на къщата. Всеки един предмет сякаш ми нашепваше тайната си история, разкривайки ми и историята на това място. Пред очите ми започна да се разиграва някаква мимическа сцена без думи, без звук.

Завесата в съседната стая се раздвижи и в стаята влезе тя – прекрасна както винаги и както винаги печална.

Беше разтревожена. С рязко движение свали сатенения шал, който покриваше божествените ѝ рамене, и го хвърли върху креслото, на което седях. После укорително се обърна към вратата, през която бе влязла, а движението на устните ѝ показваше, че говори на някого, който стоеше на прага; но аз не видях никого.

Разговорът очевидно придобиваше все по-раздражителен характер. Движенията ѝ придобиха оттенък на отчаяние. Не я изслушвах, гневът не помагаше – затова тя прибягна до молби.

Протегна прекрасните си ръце и прегърна някого през врата, но те бяха грубо отблъснати и увиснаха до тялото ѝ. Тогава жената смирено се отпусна на колене. Но очите ѝ излъчваха безкрайно отчаяние – онзи, с когото разговаряше, не я слушаше. Тогава тя внезапно скочи на крака, сякаш бе получила смъртоносна рана, и с цяло тяло се хвърли напред. В желанието си да задържат някого ръцете ѝ сграбчиха въздуха и тя се строполи на пода.

Мина известно време. Накрая жената се надигна вяло, с усилие, и отиде до камината. От ръката ѝ се изплъзна дантелена кърпичка и падна на мястото, откъдето я бях вдигнал. Тогава тя се обърна с гръб към мен, така че по движенията на ръцете ѝ не можех да разбера какво прави. Когато се приближи до прозореца, очите ѝ искряха със стъклен блясък. Гледаше нещо на пръста си със сърцераздирателната усмивка на някой, който е бил изоставен.

Престана да се усмихва и излезе бавно от стаята с походката на херцогиня. Величествената ѝ фигура се мерна отново край вратата към градината, сапфирената игла в косата отново проблесна и тя се изгуби сред розите.

Събудих се. Заслепи ме силен блясък. Това бе отражението от стъклените стени на оранжерията, което, пронизвайки прозореца на стаята, ме бе достигнало в полумрака. Наведох поглед

и забелязах, че все още държа шала в ръката си. Започнах да го разглеждам с интерес:

– Значи това е отправна точка... Оттук започна ретроспекцията... Аха! Да – и кърпичката. Отправни точки. И тя, разбира се... естествено. И всичко, свързано с нея. Но чия бе другата, невидимата фигура? Мъж, със сигурност...

Спомних си отпечатъците от копита, които бях забелязал първия ден. Започвах точно от мястото, където се криеше входът в стената.

– Значи се е случило тогава... Може би няколко минути преди появата ми...

Погледнах към настолния календар на бюрото: последната дата беше 28 юли. Същият ден, в който бях започнал моите слънчеви бани.

Станах от креслото и тръгнах в посоката, в която бе изчезнала тя. След като минах през две стаи, се озовах в градината в подножието на розовия хълм. До върха му водеха няколко кръгли тераси, свързани със спираловидни, грижливо поддържани пътеки. Започнах да го изкачвам с разтуптяно сърце. По пътя си минавах покрай разраснали се на всички страни рози, излъчващи упойващ аромат от къдравите си венчелистчета, покрай разположени на всеки завой статуи, изваяни от първокласни скулптори. Когато стигнах пътечката преди последната тераса, се спрях и хвърлих нетърпелив поглед към върха, който се криеше почти изцяло под гъсти розови храсти.

Едва тогава забелязах, че билото бе оградено от естествена беседка от миртови храсти, която почти наподобяваше крепостна кула. В три от стените ѝ бяха изрязани отвори с формата на прозорци, с рамки от сини литорини.

Плътната зеленина на беседката беше в пълна хармония с околната червенина.

Възхитен от този шедьовър на градинарското изкуство, аз се приближих към входа му. Погледнах през най-близкия прозорец и потреперих.

Рамка от миртови храсти ограждаше гърдите и главата на жена. Гарвановочерната коса бе прибрана в гръцки кок; шията ѝ бе затворена във високата яка на бяла кашмирена рокля в стила на Мария Стюарт.

От мястото, на което стоях, не можех да видя лицето ѝ, тъй като бе извърнато на противоположната страна. Стройната ѝ фигура бе наклонена леко назад, което ѝ придаваше вид на потънала в сладни мечтания, докато погледът ѝ се рееше в далечината и спокойно съзерцаваше южния пейзаж. Тъй като не исках да нарушавам спокойствието ѝ, останах на мястото си, докато събера кураж. След като тя не помръдна дълго време, аз преодолях безпокойството си, изкачих последната вита пътека и се озовах в беседката.

Единственият поглед, който хвърлих към непознатата жена, изтръгна от гърдите ми вопъл на ужас. На фона на миртовите храсти, в широк плетен стол с подлакътници, лежах останките на млада жена в стадий на пълно разложение. Аристократичното ѝ овално лице бе разделено на две от отблъскваща изгнила носна кухина. На съсухрения пръст на лявата ѝ ръка, която висеше от облегалката на стола, проблясваше смарагдов пръстен с тайник. Капачето му бе отворено и разкриваше кухина с размерите на напръстник: вътрешността ѝ бе празна...

Обедното слънце напичаше силно. Знойната тишина разстилалаше наоколо ленив, упойващ еликсир, който пленяваше мозъка и подчиняваше волята. Околният свят дишаше трескаво, затиснат от вълните сгъстен огън. Черните устни на чудовищно сгърчената уста бяха разтворени жадно в опит да си поемат дъх...

Розите бяха като полудели, тези алени рози...

И сред тази розова оргия, сред този необуздан гуляй – задушавачата миризма на човешки труп.